

УДК 343.1

Володимир Іванович ШЕСТАКОВ,
*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ АБО ПРОКУРОРА В ПІДГОТОВЧОМУ СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Право на оскарження процесуальних рішень, дій або бездіяльності у кримінальному провадженні має бути гарантоване у будь-якій демократичній державі. Оскільки Україна відноситься саме до таких країн, зазначена проблематика повинна постійно залишатись у полі зору науковців і практиків.

Однією з важливих проблем в цьому сенсі є наявність у КПК України суттєвої прогалини, що полягає у відсутності діючого механізму оскарження рішень, дій чи бездіяльності органу досудового розслідування або прокурора, що були винесені на стадії досудового розслідування, проте не могли бути оскаржені відповідно до ч. 2 ст. 303 КПК України.

На нашу думку, законодавча конструкція, закріплена у вищезгаданій нормі КПК України про те, що скарги на інші рішення, дії чи бездіяльність можуть бути предметом розгляду за правилами ст. 314–316 КПК України, не вирішує наведену проблему. Це пов'язано з тим, що вказані статті КПК України взагалі не передбачають реальних можливостей суду відреагувати належним чином на можливі порушення прав чи законних інтересів осіб, які були допущені на стадії досудового розслідування. Отже, поновлення порушеного права може виявитись взагалі неможливим.

Так, ч. 3 ст. 314 КПК України містить права суду щодо рішень, які він може прийняти у підготовчому судовому засіданні. Проте, ні в цій, ні в жодній іншій статті КПК не визначено правових наслідків після подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, здійснені на досудовому розслідуванні. Отже, під час підготовчого судового провадження неможливо якісно захистити права чи інтереси скаржника внаслідок відсутності механізмів зупинення чи скасування оскаржуваних актів поведінки органу досудового розслідування.

Очевидним є те, що роль, призначення та необхідність існування процедури оскарження такого рішення під час підготовчого

судового засідання обґрунтовується можливістю отримання певних правових наслідків (починаючи з моменту звернення зі скаргою, чи після її вирішення по суті та її задоволення). Наприклад, є припинення дії незаконного рішення; відновлення, набуття, зміну правового становища, що існувало до порушення прав через рішення, дії чи бездіяльність; тощо.

Крім того, в чинному законодавстві не визначено вимоги до скарги, строк її подання, процедуру надання процесуальних рішень, та/або письмових доказів на підтвердження певних дій чи бездіяльності, їх дослідження та оцінки судом. Також є проблема щодо подання скарги особою, яка бажає звернутись з такою скаргою, проте не має жодного процесуального статусу у конкретному кримінальному провадженні, але бажає набутти такого процесуального статусу (наприклад, коли особі під час досудового розслідування було відмовлено у визнанні потерпілим).

Існують також суттєві проблеми щодо оформлення судового рішення за наслідками розгляду скарг, поданих під час підготовчого судового провадження. Не зрозуміло, чи здійснюється оформлення ухвалою з видаленням до нарадчої кімнати чи без цього шляхом занесення до журналу підготовчого судового засідання. Не визначено як саме здійснюється розгляд всіх скарг: одночасно чи кожної окремо (як у разі подання декілька скарг одним учасником процесу, так і у разі подання скарг різними учасниками процесу не пов'язаними між собою).

У практичній діяльності мають місце і проблеми щодо процесуального оскарження ухвали судді за наслідками розгляду скарг під час підготовчого судового провадження. Такого механізму у КПК України прямо не передбачено. Крім того, через сталу практику судів оформлення наслідків розгляду таких скарг в ухвалі про призначення кримінального провадження до судового розгляду, оскарження якої законодавчо не передбачено, виникає ситуація відсутності можливостей реалізації гарантій, закріплених у ст. 129 Конституції України, якою передбачено основні засади судочинства, зокрема, забезпечення обвинуваченому права на захист, забезпечення права на апеляційний перегляд та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення.

Викладені проблеми викликають нагальну потребу у вдосконаленні чинного кримінального процесуального законодавства України в частині правового регулювання питань оскарження процесуальних рішень, дій або бездіяльності під час підготовчого судового провадження шляхом запровадження дієвого механізму, який дозволить забезпечувати належним чином дотримання

прав людини в кримінальному процесі. Зокрема потребують розроблення та впровадження: 1) процесуальний порядок реалізації та правові наслідки оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час підготовчого судового провадження; 2) вимоги щодо оформлення судових рішень судді за наслідками розгляду скарг під час підготовчого судового провадження; 3) процедури оскарження судових рішень за наслідками розгляду скарг під час підготовчого судового провадження.

Одержано 19.10.2019

УДК 343.122(477)

Максим Олександрович ЮХНО,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ЗАХИСТ У МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Захист особи від суспільно небезпечних посягань займає важливе місце у системі правових гарантій держави щодо забезпечення механізму і гарантій захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина. Як зазначає К. С. Тищенко, в сучасних умовах права людини стали об'єктом не лише окремої держави, а й міжнародного співтовариства [1, с. 328].

Законодавче регулювання права особи на захист представлені у кримінальних кодексах (законах) країн усіх правових систем сучасності й описується через індивідуальну для кожної країни систему кримінально-правових та кримінально процесуальних категорій. Національний і зарубіжний законодавець при закріпленні інституту захисту не завжди здатен у повному обсязі розкрити його зміст або ж охарактеризувати його законодавчі особливості. Через проведення компаративістського аналізу категорій цього інституту можна сформулювати закономірності та особливості його правової географії. ХХІ сторіччя ознаменувалося демократичними перетвореннями: сформувалися нові ринкові відносини, удосконалюється духовна сфера, розширюються права людини і це потребувало якісного законодавства та ефективного правосуддя, здатних забезпечувати надійний захист прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, виключати свавілля і беззаконня [2, с. 47].